

Toppmeis *Parus cristatus*

Global utbredelse

Toppmeisa er utbredt i de vestlige deler av Palearktis fra De britiske øyer (hvor den kun finnes i Skottland) østover til Ural. Den mangler i Island, de nordlige delene av Fennoskandia samt deler av Middelhavsområdet og Nord-Afrika.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Toppmeisa hekker i barskogsområder over hele Sør-Norge, men tettheten avtar sterkt nord for Trondheimsfjorden. Ifølge Haftorn (1971) går den nord til Børgefjell, mens Atlas-materialet viser at toppmeisa i de senere år bare er registrert hekkende i de *nedre* deler av Namdalen. Nordligste kjente hekkelokalitet ligger i Nærøy i Nord-Trøndelag.

Fra Nordland foreligger det svært få observasjoner av toppmeis, og de fleste er utenom hekketida. Etter 1970 er det kun rapportert inn én sikker observasjon fra hekketida, nærmere bestemt fra Rana i 1977 (K.A. Meyer pers. medd.).

På grunn av dårlig Atlas-dekning i deler av Nord-Trøndelag og Nordland vil det være ønskelig med bedre undersøkelser her for å få et sikrere og mer utfyllende bilde av forholdene ved nordgrensa for toppmeisas utbredelse i Norge.

Toppmeisa er en utpreget barskogsfugl med størst preferanse for furuskog og barblandingsskog. Den kan også hekke i ren granskog, men arten forekommer ikke i tette *plantinger* av gran på Vestlandet. Mangel på aktuelle næringsdyr er trolig den viktigste årsaken til at toppmeisa ikke hekker i slike biotoper. I denne sammenheng er skogens struktur, lysforhold og f.eks. forekomst av mose og lav på trærne viktigere enn selve treslaget. Toppmeisa foretrekker klart gammel, lavrik skog og skog med åpen struktur. I kyststrøk på Vestlandet hekker toppmeisa imidlertid også i relativt unge plantinger av furu og buskfuru bare det er tilgang på hekkemuligheter i form av morkne trær eller fuglekasser.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Det er antatt at bestanden ligger i størrelsesorden 50.000-200.000 par. Tallet ligger trolig nærmere nedre ende av anslaget enn øvre. Bestanden varierer svært lite fra år til år. Bestandene i de øvrige nordiske land

anslås av Koskimies (1992) til: Sverige 100.000-500.000 par, Finland 150.000-300.000 par og Danmark 10.000-50.000 par. Både den svenske og finske bestanden vurderes å være i tilbakegang, mens den danske er stabil eller muligens i en viss framgang.

Haftorn (1971) hevder at toppmeisa har ekspandert på Vestlandet på grunn av økt skogplanting. Dette er nok riktig i den grad dette dreier seg om planting av furu. Mesteparten av det tilplantede arealet på Vestlandet utgjøres imidlertid av gran, og her vil toppmeisa ikke finne hekkemuligheter. I tillegg vil uthogging av gammel, naturlig furuskog gi arten sterkt reduserte livsvilkår. Det foreligger ikke materiale som med sikkerhet kan gi svar på om den norske toppmeisbestanden er utsatt for store endringer. Toppmeisas knytning til gammelskog tilsier imidlertid at en må gjøre regning med en viss nedgang slik det bl.a. er kjent fra Finland (Järvinen m.fl. 1977).

Hekkebiologi

Toppmeisa er den av meisene som hekker tidligst på året. Eggleggingen starter som regel i begynnelsen eller midten av april, unntaksvis i slutten av mars. Den skiller seg ut ved å ha lavere kullstørrelse enn de andre meisene (4-6 egg). Ifølge Haftorn (1971) var regulære 2. kull ikke påvist i Norge før 1970. Undersøkelser fra kyststrøk i Hordaland og Rogaland har imidlertid vist at opptil 20% av parene legger to kull (G. Högstedt og S. Folkedal pers. medd.).

Reiret plasseres i hulrom i trær, og ofte hakker toppmeisa selv ut reirhullet dersom det er tilgang på tilstrekkelig morkne trær og stubber. Den hekker også relativt vanlig i fuglekasser.

Toppmeisa er med sine karakteristiske lyder lett å registrere, men hekker så tidlig at den kan være oversett i Atlas-arbeidet. Andelen D-koder (43%) er lavest blant meisene, og må tilskrives en kombinasjon av tidlig hekking og jevnt over liten ornitologisk aktivitet i typiske toppmeisbiotoper.

Trekkforhold

Toppmeisa er en utpreget standfugl, og er ved siden av løvmeisa vår mest stasjonære meisart. Ungfugler kan imidlertid streife en del omkring, spesielt på ettersommeren og høsten.

Kjell-Ove Hauge

Toppmeis *Parus cristatus*

383 ● Konstatert hekking

228 ● Sannsynlig hekking

282 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

